

Nieuwsbrief

Monumenten in Ooststellingwerf

**De monumentenambassadeurs van de Gemeente Ooststellingwerf
in de dorpskerk van Elsloo**

Inhoud

Voorwoord	2
Even voorstellen	3
Metselwerk en versieringen in metselwerk aan monumentale gebouwen – deel 5	4
Voorname huizen in Makkinga	9
Vlotbrug in Elsloo?	10
Terugblik Open Monumentendag 13 september 2025	13
Monumenten en subsidie	18
Colofon	19

Voorwoord

De zomer ligt inmiddels ver achter ons en zitten we midden in de winterperiode. Hoe heeft u de afgelopen zomer ervaren? Bent u er nog even tussenuit geweest, of heeft u het juist dichter bij huis gezocht?

Zelf ben ik niet zo'n globetrotter. In verband met de diploma-uitreiking aan onze kleinzoon bezochten wij onze voormalige woonplaats Sassenheim, waar we enkele dagen verbleven in een plaatselijke B&B. Verder bracht ik samen met een dorpsgenoot een bezoekje aan Franeker. Wat blijft dat toch een fraai stadje. 's Ochtends liet mijn dorpsgenoot mij de begraafplaats zien waar hij 25 jaar beheerder van is geweest, en ondanks de warmte destijds maakten wij 's middags een wandeling door een opvallend rustig Franeker. Tegenover het magere aantal van 5 rijksmonumenten in ons eigen Oosterwolde beschikt Franeker als hoofdplaats van de Gemeente Waadhoeke over maar liefst 178 inschrijvingen in het Rijksmonumentenregister. Opmerkelijk vond ik wel dat ik bijna geen monumentenschildje heb gezien. Laten we dus vooral zuinig zijn op de monumenten die wij wél hebben.

In het najaar heeft de redactie deze winterse editie van deze nieuwsbrief voorbereid. De redactievergadering hielden we in het Karkehuus bij de Dorpskerk in Elsloo. Op de foto poseert de redactie in een opstelling die feilloos aansluit op de symmetrische bouw van de kerk, zo kenmerkend voor het werk van de architectenfamilie Meek. In dit nummer vindt u uiteraard ook een terugblik op de Open Monumentendag 2025, die dit jaar in het teken stond van de betekenis die de architecten familie Meek heeft gehad op het monumentenbezit van onze gemeente. Bij deze nieuwsbrief ontvangt u ook de fraaie brochure Make It Meek die t.g.v. de Open Monumentendag 2025 werd uitgegeven.

Behalve de terugblik bevat deze editie nog diverse andere bijdragen van onze redacteurs. Mijn bijdrage gaat dit keer over de waarschijnlijk enige vlotbrug waarover onze Gemeente beschikt. Laat die toevallig nou net in Elsloo liggen.

Veel plezier met het lezen van deze nieuwsbrief!

Aad Oudshoorn
Monumentenambassadeur

Even voorstellen

Van wie ben je er één of waar kom je vandaan? Het zijn vragen die niet zo vaak meer worden gesteld. Eertijds meer. Met het antwoord had vragensteller meer informatie over je identiteit. En dat niet alleen, daarmee vaak ook al enig oordeel. Zeker als er dan voldoende referentie was, dan nog meer duiding. Gek is dat, dat we vaak vastigheid zoeken in zaken van weleer. Daarom is cultuurhistorie en zijn monumenten zo waardevol. Zij geven de context van ons bestaan. En naarmate wij van het verleden weten kunnen we meer over de toekomst zeggen.

Ik mag vanaf dit voorjaar portefeuillehouder monumenten zijn in onze gemeente. Daar geniet ik van en ik vind het waardevol dat wij waken over ons erfgoed. Als nazaat van een boerenfamilie die al een aantal generaties woont in Jardinga, zo tussen Oosterwolde en Donkerbroek in. Ooit een nederzetting, nu een gehucht, met vanuit de historie kenmerkende boerderijen.

Met onze ambtelijke dienst, onze ambassadeurs, maar ook met eigenaren/bewoners van monumentale panden wens ik een goede samenwerking. Voor het behoud van het kenmerkende, zodat wij niet ontheemd raken van ons verleden.

En eigenlijk, niet om over te oordelen, om ons rijker te maken voor morgen.

Met groet,

Jan van Weperen

Metselwerk en versieringen in metselwerk aan monumentale gebouwen - deel 5

In dit artikel komen gemetselde versieringen aan de orde welke geen constructieve functie hebben.

Veelal is de functie decoratief en soms in combinatie met functioneel metselwerk. Een mooi voorbeeld hiervan staat hieronder afgebeeld (foto 1). Het betreft de Bonifatiuskerk te Oldeberkoop. De boogjes die te zien zijn noemen we boogfriezen. Deze bevinden zich boven zogenaamde spaarvelden. Dit is naar binnen liggend metselwerk bedoeld om materiaal te besparen op plaatsen waar de stevigheid van het metselwerk minder noodzakelijk is. Dat men al in de vroege bouwperiode deze versieringen toepaste is op deze foto goed te zien. Het muurgedeelte is gemetseld van tufsteen en is waarschijnlijk in de 10e of 11e eeuw al gemetseld. Dergelijke friezen komen in meerdere vormen voor. Zie ook foto 2.

Foto 1 Boogfriezen in de muur van de Bonifatiuskerk te Oldeberkoop

Boogfriezen als afsluiting van siermetselwerk boven glas in loodvensters. Deze versieringen in de voorgevel van de Sintrumtsjerke in Donkerbroek dateren van 1912 toen de kerk gebouwd is. Als afsluiting en dragend onderdeel van de boogfriezen zijn geprofileerde natuurstenen basementstenen toegepast. Op deze foto is meer specifiek siermetselwerk waar te nemen. Onder de boogfriezen, in het spaarveld, vierkant gemetselde blokken. Aan beide zijden van de vensters verdiept metselwerk met in het bovendeel onder een hoek geplaatste stenen.

Foto 2 Sintrumtsjerke Herenweg 72 te Donkerbroek

Dit is een soort handtekening van architect O.M. Meek. Zijn zoon M.O. Meek paste dit ook toe. De kerk is gebouwd in een periode dat M.O. Meek het werk van zijn vader O.M. Meek overnam. Vele panden, met name van de woningstichting, uit begin vorige eeuw, zijn voorzien van deze handtekening. Bijzonder is ook de middenconsole met het natuurstenen basement en kapiteel (bovenste deel). Hiertussen zijn Profielstenen te zien, dit zijn speciaal op maat gebakte stenen.

Bijzonder fraai metselwerk vinden we ook in het voormalige röntgengebouw bij de Olmen Es in Appelscha.

In het verticale metselwerk zijn stroken geglazuurde stenen aangebracht. In kleur heel behouden maar wel opvallend genoeg om aandacht te vragen. De schuin uitstekende verticale stenen accentueren het metselwerk wel het meest. De bouwdatum is weergegeven op prachtige geglazuurde tegels.

Foto 3 Verticaal metselwerk ter accentuering van de bouwdatum van het röntgengebouw

Naast de fraaie blokvorm onder de gekleurde gebogen rollaag is ook de betonlatei met zijn versiering bijzonder.

Foto 4 Vaart zuidzijde 27 te Appelscha

Een variant op bovenstaande waarbij de speklagen en de rollaag met geglazuurde stenen uitgevoerd zijn. Ook de donkere stenen in het blokmotief onder de rollaag zijn geglazuurd. Dit versterkt het beeld van het blokmotief.

Foto 5 Houtwal 7 te Oosterwolde

Naast en boven de hijsbalk zijn speklagen van donkere geglazuurde steen aangebracht. Met precies midden boven de hijsbalk tussen de speklagen drie geglazuurde kopse stenen. Een klein detail wat gemakkelijk over het hoofd gezien wordt.

Foto 6 Vaart Zuidzijde 57 te Appelscha

Onder het kozijn in de dakkapel een staande, naar buiten stekende, zogenaamde muizentand onder het kozijn aangebracht. Aan de onderzijde nog verlengd een geglazuurde steen op laaghoogte.

Foto 7 Vaart WZ 12 te Donkerbroek

In de bovenzijde van de dakkapel zijn kleine uitstekende kruizen van geglazuurde steen aangebracht. Opvallend is dat de geglazuurde speklaag ter hoogte van de bovendorpel iets uitsteekt en de daarboven aangebrachte rollaag ook weer iets uitsteekt.

Foto 8 Vaart WZ 12 te Donkerbroek

Verticale versiering in een topgevel onder een mansardekap. Het siermetselwerk iets uitstekend en afwisselend aangebracht met geglazuurde stenen. In het midden schuin uitstekende stenen.

Foto 9 Posthuisweg 7 te Donkerbroek

Tot slot een mooi voorbeeld van siermetselwerk waarbij veel eerder genoemde versieringen in één topgevel bij elkaar aangebracht zijn. We zien boogfriezen, siermetselwerk in de spaarvlakken, muizentanden, profielstenen en in het metselwerk onder de dakgoot een soort van blokfries.

Foto 10
Nanningaweg 1
te Oosterwolde

Terugkijkend in de vorige artikelen zijn er ook nog vele metselwerkverziersingen te zien.

Tot zover het onderdeel metselwerk. Ik hoop u hiermee een andere kijk op metselwerk te hebben gegeven. Want we kijken vaak wel maar zien niet alles.

Het volgende onderwerp is nog een verrassing!

Jouke Jongsma

Jouke is monumentenambassadeur en heeft een eigen monumentenadvies en restauratiebedrijf.

Voorname huizen in Makkinga

In bijna elke dokterswachtkamer tref je wel een standaard met flyers en ander leesvoer aan. Bij een recent bezoek aan de huisarts in Makkinga viel mijn oog op het boekje *Makkinga, de voorname huizen hun eigenaars en bewoners* van Ruurd de Vries. Het betreft een in eigen beheer uitgegeven boekje door de Historische Vereniging Makkinga. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt.

Ooit kocht ik van dezelfde schrijver een alleraardigst boekje over Twijtel. Dat boekje verscheen in 2018 en bood een inkijkje in de historie van de buurtschap. Ik kocht het boekje destijds vanwege mijn interesse in de 'omzwervingen' van Korenmolen de Weijert voor deze haar huidige bestemming aan de Lyclamaweg in Makkinga kreeg. Dat was in 2025 honderd jaar geleden. Van 1913 – 1925 stond de molen in Twijtel. Een ander boekje dat Ruurd schreef en in 2024 verscheen gaat over de Makkingaaster bakkers-geschiedenis.

In 2025 verscheen zijn derde publicatie; een boekje over de 'voornamen huizen van Makkinga'. Van een stuk of 10 woningen en de bewoners bevat het boekje interessante details.

Aan Villa Nova besteedt hij meer dan 50 bladzijden. Over zijn boekje schrijft Ruurd onder andere: *De oude zathe's van Twijtel leidden mij ook richting de naastgelegen boerderijen aan het kerkepad op Middelburen. Die waren in bezit geweest van en/of bewoond door voorname lieden zoals de Grietman Lyclama á Nijeholt (op Lycklamastate), de Secretaris Meekhof en Captain Veldkamp. Allen hadden er aanzienlijke boerderijen. Aangekomen bij Zathe 14 was de situatie even anders. Daar verrees halverwege de 19e eeuw naast de boerderij een waar herenhuis Jagerswijk genaamd. Majoor Van Hylckama stichtte het in 1843 maar woonde er hooguit 20 jaar. Toen ging het over in andere handen en werd rond 1875 alweer afgebroken. De naam van het herenhuis zingt nog steeds rond in Makkinga.*

Ruurd die tegenwoordig in Terwispel woont, maar wel bestuurslid is van de Historische Vereniging Makkinga, heeft nu hij sinds enige tijd met pensioen is nog diverse plannen. Zo denkt hij aan een publicatie over de periode dat korenmolen de Weijert in Twijtel stond.

Aan de publicatie van het boek is in 2025 weinig aandacht besteed. Vandaar ook dit artikel. Ik neem aan dat het boekje via de Historische Vereniging Makkinga nog wel te koop is. Ik bestelde het boekje via een mailtje naar de schrijver zelf en betaalde met een tikkie. Kan het simpeler? Zijn contactgegevens zijn: Ruurd de Vries, Mounesleat 10, 8407DA Terwispel, email: ruurd.devries@ziggo.nl, tel: 06-22791393. Het boekje kost 12,-. Daar komen de verzendkosten nog bij.

Aad Oudshoorn
Monumentenambassadeur

Vlotbrug in Elsloo?

In onze 'waterarme' gemeente liggen drie bruggen met een monumentale status. Twee ervan liggen over de Opsterlandse Compagnonsvaart in Appelscha. Dat zijn beiden gemeentelijke monumenten. De derde brug is de ijzeren ophaalbrug in Ravenswoud over de Eerste Wijk. (foto links) Dat is zelfs een rijksmonument. Daar moeten wij het als gemeente mee doen en wij scoren als Gemeente ongetwijfeld heel laag op het landelijke 'bruggenmonumentenlijstje'.

Ons waterrijke land kent bruggen in soorten en maten. Ik heb me afgelopen zomer wat verdiept in de zogenaamde vlotbrug ook wel pontonbrug genoemd. De reden daarvan zal ik u aan het eind van dit artikel toelichten. Een vlotbrug is een type brug dat drijft op vloten of pontons die beweegbaar zijn om doorvaart van schepen mogelijk te maken. Om schepen door te laten kunnen de vloten onder de vaste zogenaamde aanbruggen worden getrokken of opzij worden gedraaid. Nederland beschikt over vijf vlotbruggen die allemaal over het Noordhollandsch kanaal liggen. Vier van die vijf vlotbruggen zijn samen met het Noordhollandsch kanaal zelf een provinciaal monument.

Om te weten waarom er alleen nog enkele vlotbruggen in het Noordhollandsch kanaal liggen moeten we ver terug in de tijd. Tot het begin van de negentiende eeuw. Amsterdam was in die tijd met schepen moeilijk te bereiken. Het Noordzeekanaal en de Afsluitdijk bestonden toen uiteraard nog niet. Het scheepvaartverkeer bereikte Amsterdam via de Zuiderzee, maar ondervond daarbij steeds meer hinder van de verzanding van Het IJ bij Pampus, waardoor Amsterdam dreigde voor scheepvaartverkeer onbereikbaar te worden. De oplossing werd gevonden in het graven van het Noordhollandsch kanaal. Dat gebeurde in opdracht van de toenmalige Koning Willem 1 in de periode van 1819 tot 1824 om zo door middel van een bijna 80 kilometer lang en 37 meter breed kanaal Amsterdam via Den Helder met de Noordzee te verbinden.

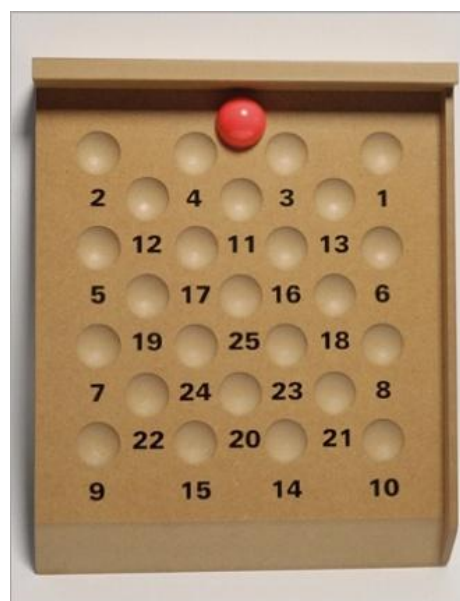
Het kanaal moest extra breed worden, zodat tegemoet varende vrachtverkeer elkaar kon passeren.

Het bouwen van vlotbruggen over het kanaal was onderdeel van het ambitieuze project. Beweegbare bruggen van de benodigde afmetingen waar de schepen onder door konden (men construeerde nog uitsluitend in hout) kende men in die tijd nog niet. Met de aanleg van vlotbruggen werd het probleem opgelost.

Tenslotte nog een toelichting op mijn interesse voor vlotbruggen. In de biljartsport kennen we het spelletje vlotbruggen. Vlotbruggen is een van de vele biljartspelletjes net zoals kegelbiljarten, tuimelkurkje, tien over rood, honderden, kistjesspel, telefoonboeken, annonceetje of het zesballen spel.

Voor het spel vlotbruggen heb je een vlotbrug nodig. De vlotbrug is een dikke houten plaat met een afgeschuinde kant waar een bal tegenop gespeeld kan worden. De afmeting is 48x60 cm en bevat 25 genummerde holletjes. Het spel is niet moeilijk en doet het goed op een feestavond van de biljartclub. Daar ken ik het spelletje van.

De bedoeling is om drie ballen achtereenvolgend weg te stoten met een zodanige snelheid dat de bal de afgeschuinde rand net overlapt. Te zacht stoten is niet goed, maar te hard stoten ook niet. Degene die de 3 ballen op de hoogste scoren weet te rollen is de winnaar.

De moeilijkheidsgraad is aan te passen door de stootbal over meerdere banden te spelen alvorens de brug te bereiken. Eventueel kunnen ongeoefende deelnemers de ballen met de hand rollen.

De Gemeente Schagen heeft een rijke biljarthistorie. Het zou mij niet verbazen als het spelletje vlotbruggen daar ooit is ontstaan in het dorpje Sintmaartensvlotbrug dat over één van de nog vijf werkende vlotbruggen in ons land beschikt. De brug was er eerder dan het dorpje dat haar naam aan de brug dankt.

Damesbiljartvereniging Elsloo schafte in de zomer van 2025 een vlotbrug aan bij biljartwinkel 123 in Schoonoord. Daar konden ze mijn vraag over de herkomst van het spelletje vlotbruggen niet beantwoorden. Wellicht is Elsloo het enige dorp in onze gemeente dat over een eigen vlotbrug beschikt. Zonder monumentale status weliswaar.

Aad Oudshoorn
Monumentenambassadeur

Terugblik Open Monumentendag 13 september 2025

Dit jaar geen open panden, maar een compleet nieuwe manier om ons erfgoed te ontdekken: een inspirerende bustour langs de Meek-monumenten. Lees hieronder het verslag van deze geslaagde dag!

Verslag Bustour Open Monumentendag – 13 september 2025

Dit jaar verliep de Open Monumentendag in Ooststellingwerf anders dan u gewend bent. Geen openstelling van monumentale panden, zoals voorgaande jaren, maar een compleet nieuw concept: een *bustour langs bijzondere monumenten en Meek-woningen*. Een frisse aanpak die door veel deelnemers enthousiast werd ontvangen.

Ambassadeurs en gemeente bundelen krachten

De monumentenambassadeurs hebben samen met de gemeente Ooststellingwerf met veel plezier en inzet gewerkt aan het ontwerpen van deze nieuwe tour. Zij verzamelden historische gegevens, schreven toelichtingen en stelden de route samen. De rijke geschiedenis van de drie generaties Meek vormde daarbij de rode draad.

Jouke Jongsma vertelt, samen met Maarten Jeronimus, over de verschillende generaties Meek en de bijzondere kenmerken van de woningen die ontworpen zijn door architectenfamilie Meek.

Een dag die zonnig eindigde

Hoewel we in de regen wegreden, brak de zon al snel door. En dat paste goed bij de sfeer in de bus: warm, betrokken en vrolijk. Deelnemers, liefhebbers van erfgoed én onze burgemeester genoten zichtbaar van de verhalen en het uitzicht.

Gezellige tussenstop bij Olmen Es

Halverwege de rit werd gestopt bij Olmen Es. Onder het genot van koffie, thee en een gebakje kon iedereen even bijkomen en met elkaar praten over de vele indrukken die de route bood.

Koffie, thee en gebak tijdens de tussenstop bij Olmen Es

Bezichtiging van het Voormalige Sanatorium bij Olmen Es te Appelscha

Verdieping voor de liefhebber

Speciaal voor deze dag is een uitgebreid Meek-cahier samengesteld, met achtergrondinformatie, verhalen en context over de monumenten op de route. Dit cahier werd enthousiast ontvangen - en bij sommigen riep het zelfs het plan op om de route binnenkort opnieuw, in eigen tempo, te gaan rijden.

Voor aanvullende informatie kunt u bovendien terecht op www.historische-route.nl.

Positieve reacties

Zowel de deelnemers als de burgemeester waren enthousiast over deze vernieuwde vorm van de Monumentendag. De bustour gaf een frisse impuls aan de manier waarop we ons erfgoed onder de aandacht brengen.

Tot slot

Het boekwerk over de familie Meek voegen we bij deze nieuwsbrief. Heeft u iemand in uw omgeving die hier ook interesse in heeft? Laat het ons weten - we hebben nog een aantal exemplaren beschikbaar en sturen graag eentje na.

Meedenken en/of meedoen?

Leuk vooruitzicht: we gaan werken aan een vernieuwd boekwerk over *alle monumenten in Ooststellingwerf*. Mogelijk komt daar ook een nieuwe route bij, die wellicht zelfs de basis kan vormen voor de Monumentendag van 2026. Woont u in een monument of heeft u ideeën voor de Monumentendag van volgend jaar? Neem dan gerust contact met ons op. We horen graag van u!

Anneke Riedstra

Monumentenambassadeur

Monumenten en subsidie

Het onderhouden van een monument vraagt om zorg, aandacht en vaak ook een flinke investering. Gelukkig zijn er diverse subsidiemogelijkheden die eigenaren kunnen helpen bij restauratie- en onderhoudswerkzaamheden.

Subsidie voor gemeentelijke monumenten

Bent u eigenaar van een gemeentelijk monument? Dan kunt u in veel gevallen rekenen op financiële ondersteuning vanuit de gemeente Ooststellingwerf. Deze subsidie is bedoeld om eigenaren te helpen bij het behouden van de cultuurhistorische waarde van hun pand. Denk hierbij aan werkzaamheden zoals schilderwerk, onderhoud aan gevels of herstel van authentieke onderdelen. Meer informatie over de voorwaarden en het aanvragen vindt u op de website van de gemeente: www.ooststellingwerf.nl/monument-subsidie.

Subsidie voor rijksmonumenten

Voor eigenaren van een rijksmonument zijn er landelijke subsidieregelingen beschikbaar. Via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed kunt u een aanvraag indienen voor onderhoud of restauratie van uw monumentale pand. Deze regelingen richten zich vaak op instandhoudingswerkzaamheden die bijdragen aan het behoud van de historische waarde.

Meer informatie en het aanvraagportaal vindt u op: www.monumenten.nl.

Heeft u plannen voor onderhoud of restauratie? Dan is het zeker de moeite waard om te onderzoeken voor welke regeling u in aanmerking komt. Zo blijft uw monumentaal erfgoed goed beschermd voor de toekomst!

Johan Hoeksma

Monumentenambassadeur

Colofon

Deze Nieuwsbrief Monumenten Ooststellingwerf is samengesteld door de gemeentelijke monumenten-ambassadeurs, is bestemd voor de eigenaren van en geïnteresseerden in monumenten in de gemeente Ooststellingwerf en verschijnt driemaal per jaar.

Redactie:

Anneke
Riedstra

Oosterwolde
0654303694

Aad
Oudshoorn

Elsloo
0615440547

Maarten
Jeronimus

Fochtelo
0620675755

Johan
Hoeksma

Appelscha
0610964937

Jouke
Jongsma

Donkerbroek
0623821568

Emailadres: infomonumentenooststellingwerf@gmail.com

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen artikelen. Het overnemen van artikelen is toegestaan na toestemming van de verantwoordelijke schrijver.

De monumentambassadeurs zijn vrijwillige vertegenwoordigers en werken in overleg met de gemeente Ooststellingwerf aan het promoten en in stand houden van monumenten in de gemeente Ooststellingwerf.

Correspondentieadres:

Gemeentehuis Ooststellingwerf
T.a.v. Ron Bethlehem
't Oost 11, 8431 LE Oosterwolde

